NGUYÊN TẮC CÓ LỖI VÀ CƠ SỞ CỦA NHỮNG TRƯỜNG HỢP LOẠI TRỪ TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ TRONG BỘ LUẬT HÌNH SỰ NĂM 2015

*NGUYỄN VĂN HƯƠNG **

Tóm tắt: *Bài viết phân tích nguyên tắc có lỗi trong luật hình sự Việt Nam và những trường hợp loại trừ trách nhiệm hình sự trong Bộ luật Hình sự năm 2015. Từ đó, bài viết chỉ ra một số điểm hạn chế của Bộ luật Hình sự năm 2015 về những trường hợp loại trừ trách nhiệm hình sự và đề xuất hoàn thiện Bộ luật Hình sự nhằm nâng cao hiệu lực và hiệu quả áp dụng những trường hợp này trong thực tiễn.*

Từ khoá: Trường hợp loại trừ trách nhiệm hình sự; phòng vệ chính đáng; tình thế cấp thiết; thi hành mệnh lệnh của người chỉ huy; thi hành mệnh lệnh của cấp trên

Nhận bài: 22/4/2021 Hoàn thành biên tập: 24/8/2021 Duyệt đăng: 24/8/2021

THE PRINCIPLE OF FAULT-BASED CRIMINAL LIABILITY AND GROUNDS FOR EXCLUDING CRIMINAL LIABILITY IN THE PENAL CODE 2015

Abstract: *The article analyzes the principle of fault-based criminal liability in Vietnam's criminal law and grounds for excluding criminal liability in the Penal Code 2015. Thereby, it points out a number of limitations of the Penal Code 2015 regarding grounds for excluding criminal liability and recommends for the improvement of the Penal Code towards enhancing the efficiency and effectiveness of applying such grounds in practice.*

Keywords: Grounds for excluding criminal liability; self-defense; circumstances of sudden or extraordinary emergency; obedience to commander orders, obedience to superior orders

Received: Apr 22th, 2021; Editing completed: Aug 24th, 2021; Accepted for publication: Aug 24th, 2021

1. Nguyên tắc có lỗi trong luật hình sự

Điều 8 Bộ luật Hình sự (BLHS) Việt Nam quy định: *"Tội phạm là hành vi nguy hiểm cho xã hội được quy định trong Bộ luật Hình sự, do người… thực hiện một cách cố ý hoặc vô ý…"*.

Như vậy, theo luật hình sự Việt Nam, tội phạm phải là hành vi nguy hiểm cho xã hội và có lỗi. Lỗi được coi là một trong những cơ sở của trách nhiệm hình sự (TNHS), là một trong những dấu hiệu bắt buộc của tất cả các cấu thành tội phạm. Nguyên tắc có lỗi (còn gọi là nguyên tắc TNHS trên cơ sở lỗi của người phạm tội;(1) nguyên tắc trách nhiệm do lỗi(2)…) được coi là nguyên tắc cơ bản, xuyên suốt toàn bộ quá trình xây dựng và áp dụng luật hình sự Việt Nam.

Vậy, lỗi là gì? Khi nào một người bị coi là có lỗi đối với hành vi và hậu quả nguy hiểm cho xã hội mà họ gây ra? Tại sao tội phạm phải là hành vi có lỗi?

*** Phó Giáo sư, Tiến sĩ, Trường Đại học Luật Hà Nội**
E-mail: huongnv@hlu.edu.vn

(1). Đào Trí Úc, *Luật hình sự Việt Nam (Quyển 1) - Những vấn đề chung*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2000, tr. 262.

(2). Lê Văn Cảm, *Những vấn đề cơ bản trong khoa học luật hình sự (phần chung) (Sách chuyên khảo sau đại học)*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, 2005, tr. 210.